

LLENGUA CATALANA I

Filiació lingüística:

Oriental: italià, romanès, dàlmata (desaparegut), sard, retoromànic (romanx).

Romània

Grup gal·lorromànic: francès, occità, francoprovençal.

Occidental CATALÀ

Grup iberorromànic: castellà, portuguès, asturià, aragonès.

El català és una llengua pont entre els dos grups, gal·lorromànic i iberorromànic.

Denominació de la llengua:

En els orígens era romanç, romanç pla, nostre llatí, pla, vulgar, vulgat. Ajudava a distingir entre el llatí que s'utilitzava per a escriure i a l'administració i la llengua parlada a casa.

Una altra denominació és llemosí, que era un dialecte del occità. Aquesta denominació va tenir molts adeptes al segle XIX per a referir-se a la llengua medieval.

Una tercera denominació seria català, pla català, vulgar català, catalanesc o llengua catalana. Aquest terme està documentat al segle XII en un document de Dénia. Es va utilitzar al Regne de València fins al segle XV, en que es va substituir per valencià.

Llengua catalana és el nom científic, internacional i acadèmic.

Una altra denominació és llengua valenciana o valencià, nom popular de la llengua a la Comunitat Valenciana, utilitzat en àmbits cultes des del segle XV, però sense matisos secessionistes. És també la denominació oficial a la Comunitat Valenciana. Per últim és el nom d'un dialecte de la llengua catalana parlat a la Comunitat Valenciana.

Per tant el terme valencià te tres accepcions:

- Nom del dialecte.
- Nom popular.
- Nom oficial.

L'extensió i territoris

- Espanya
- Comunitat Valenciana (excepte Vega Baixa, Vinalopó Mitjà i Alt Vinalopó en Alacant, i les comarques d'interior de València i Castelló).
- Catalunya (excepte Vall d'Aran).
- Aragó: Franja de Ponent, Franja d'Aragó o Catalunya Aragonesa.
- Regió de Múrcia: subcomarca del Carxe.

- Illes Balears.
- França
- Rosselló (regió històrica que correspon al departament de Pirineus Orientals).
 - Itàlia
 - L'Alguer, ciutat a l'illa de Sardenya.
 - ◆ Andorra

Nombre de parlants

Al voltant de 6 milions, el que fa que el català siga la llengua no estatal i minoritzada amb més usuaris de tota Europa, per damunt del danès, del finès i del noruec.

Marc legal

Per a tota Espanya la Constitució de 1978, que inclou el dret de conèixer totes les llengües de l'estat.

A la Comunitat Valenciana la llei d'us i ensenyament del valencià.

A Catalunya la llei de normalització lingüística de 1998 que substitueix la de 1983.

A les Illes Balears la llei de normalització lingüística de 1986.

El català és cooficial amb el castellà en aquestes tres regions.

A Andorra el català és l'única llengua oficial, segons la Constitució andorrana.

Ni Rosselló, ni L'Alguer ni Carxe disposen de legislació pròpia pel que fa a la llengua: no són ni oficials ni cooficials.

L'onze de desembre de 1990 el Parlament Europeu reconeix la identitat i la vigència del català dins de la Unió Europea.

Escolarització

Hi ha tres models lingüístics que funcionen als centres educatius:

- ◆ Segregació: el català és una assignatura més.
- ◆ Manteniment: l'ensenyament es fa en les dues llengües, per tant, les dues llengües són vehiculars. Aquest és el PIP (programa d'incorporació progressiva).
- ◆ Immersió: l'ensenyament és completament en català. Aquest és el PEV (programa d'ensenyament en valencià, més conegut com línia en valencià).

A la Comunitat Valenciana coexisteixen els tres, encara que el de segregació és el majoritari, i a vegades l'ensenyament del català és voluntari.

A Catalunya el model és d'immersió.

A les Illes Balears es donen els tres models.

A Aragó i Roselló es donen els models de segregació i l'ensenyament voluntari.

A Andorra és dona el model d'immersió: l'ensenyament és en català amb l'aprenentatge també de castellà i francès.

A L'Alguer hi ha centres de català per adults i l'ensenyament es fa tot en italià.

A Carxe l'ensenyament es fa en castellà.

Breu esbós d'història social

- ◆ Segles X i XI. El català ja és un idioma format i es distingeix clarament del llatí.
- ◆ Segle XII. A la segona meitat el català apareix per primera vegada en la documentació escrita.
- ◆ Segle XIII. Ramon Llull és el primer escriptor que empra el català en la prosa literària.
- ◆ Segles XIII i XIV. Expansió política i geogràfica peninsular pels regnes de València i Múrcia, i també expansió per la Mediterrània: Regne de Mallorca, Sicília, Sardenya, Nàpols, Atenes i el ducat de Neopàtria, a Grècia.
- ◆ Segle XV. Segle d'or de la literatura catalana.
- ◆ Segle XVI. Castellanyització progressiva de les classes socials dirigents, és a dir, de l'aristocràcia.
- ◆ Segle XVII. Segregació de la comarca del Rosselló arran del tractat dels Pirineus entre Lluís XIV de França i el Comte Duc d'Olivares.
- ◆ Segle XVIII. Abolició de totes les institucions de govern pròpies de la Corona d'Aragó, arran de l'entronització de la dinastia Borbón a Espanya. També la prohibició de l'ús públic del català.
- ◆ Segle XIX. Renaixença. Recuperació de l'ús literari culte de la llengua. Èxit de la renaixença sobre tot a Catalunya que deriva en un procés més ampli de redreçament polític i econòmic.
- ◆ Segle XX. Creació de la normativa gramatical i ortogràfica estàndard moderna amb l'obra de Pompeu Fabra. El català recupera l'estatus de llengua oficial durant la II República a Catalunya, però el franquisme va tornar a prohibir l'ús públic i oficial, encara que continua cultivant-se literàriament.
- ◆ Actualitat. Recuperació de l'ús oficial durant la democràcia en règim de cooficialitat a les comunitats autònomes de Comunitat Valenciana, Catalunya i les Illes Balears. La recuperació de l'ús oficial i l'augment del prestigi contrasta amb la disminució de l'ús popular pels processos d'immigració, per l'abandó generacional o per la feble actuació política.

El bilingüisme

- ◆ Edat mitjana (segles X–XIII): llatí (llengua culta i escrita), català (llengua popular).
- ◆ Segles XIV i XV: català (llengua pública i llengua popular).
- ◆ Segles XVI, XVII, XVIII, XIX i XX: castellà (àmbits públics), català (àmbits privats).

Conceptes de llengua, dialecte i varietat

La lingüística no te cap criteri per a definir el que és una llengua. La lingüística ha fracassat a triar uns criteris que defineixen el que és una llengua. Cal combinar criteris socials, polítics, històrics i culturals.

El primer criteri és el numèric o de dimensió, pel qual una llengua te un gran nombre de persones i un dialecte un nombre més reduït.

El segon criteri és la comprensibilitat, pel qual dos dialectes formen part d'una llengua si els parlants s'entenen. Un exemple son els parlants de Xina o del món àrab. En aquestos casos comparteixen un estàndard escrit.

El tercer criteri és el psicològic, pel qual les llengües del mateix tronc son comprensibles. La distinció

entre llengua i dialecte depèn de la concepció que els mateixos parlants entenen.

Un quart criteri és el de l'estàndard. Des d'aquest punt de vista dos dialectes o més pertanyen a la mateixa llengua si comparteixen el mateix estàndard.

El cinquè factor és el polític. L'oficialització d'una determinada parla en una comunitat política, l'adopció d'un nom concret per a tota una sèrie de varietats, les fronteres administratives i polítiques que tenen un paper diferenciador i disgregador.

Podríem dir que la definició de llengua és l'idioma adoptat per una comunitat lingüística concreta com a vehicle de comunicació i de cultura comuns. Influeixen els factors socials i polítics.

Un dialecte és la varietat geogràfica d'una llengua.

Una varietat lingüística seria la manifestació lingüística que es pot distingir segons diversos factors: geogràfics, històrics, situacionals, socials, etc.

Variació diacrònica Variació diatòpica Variació diastràtica Variació funcional

Varietats històriques Varietats geogràfiques Varietats socials o Registres

o dialectals sociolectes

Català medieval Col·loquial Culte

(VIII–XV) Català oriental – argots vulgar

Català occidental – cultista

Decadència – xava

(XVI–XIX)

Varietats d'usuari Varietats d'ús

Català actual

(XX) Estàndard

Concepte de registre

És la manifestació lingüística basada en la situació comunicativa o àmbit comunicatiu. Depèn de tres factors:

- ◆ Camp: es refereix al tema que pot ser especialitzat o general, i tècnic (faringitis) o no tècnic (mal de gola).
- ◆ Mode: fa referència a la distinció entre llengua parlada i llengua escrita. La parlada és més espontània i la escrita més preparada. Podem trobar tres nivells de formalitat: vulgar (merda, pedo, bufa), familiar (borratxera) o formal (intoxicació etílica). També hi ha tres nivells al canal de comunicació: l'oral, que es dona al telèfon, a les converses i a la radio; el escrit, que es dona als llibres, periòdics i revistes; i el audiovisual, que es dona a la televisió, al cine o a internet.

- ♦ Tenor: Hem de parlar del tenor personal (relació entre els interlocutors), per tant de formalitat o informalitat; i del tenor funcional (intencions del emissor), que pot ser objectiu (informar) o subjectiu (persuadir, criticar, convèncer, divertir, etc.)

Tot allò es pot resumir en l'existència de registres formals e informals. Els formals s'utilitzen en àmbits públics i els informals als àmbits privats.

L'estàndard

La varietat estàndard és una varietat supradialectal, una forma neutra de l'idioma formada amb totes les variants dels dialectes principals, fixada per convenció i acceptada per la comunitat lingüística, regulada per unes normes d'ús gramaticals i ortogràfiques establertes per l'autoritat normativa que serveix de model de referència.

Les funcions de l'estàndard són tres:

- ♦ Permetre la intercomprensió amb parlants de diferents dialectes.
- ♦ Satisfer les necessitats comunicatives de la comunitat lingüística.
- ♦ Mantenir la consciència de comunitat lingüística. Hi ha qui unifica un grup de dialectes i els separa de la resta.

Després estan els subestàndards que són les adaptacions de l'estàndard a cada zona lingüística amb canvis gramaticals i ortogràfics mínims.

Un exemple de paraules que canvien depenent del subestàndard el veiem a continuació:

Comunitat Valenciana	seua	poal	vetlar
Catalunya	seva	galleda	vetllar
Illes Balears	seva	poal	vetlar

Els dialectes del català

Central

Rossellonès

Català Oriental Alguerès Mallorquí

Baleàric Menorquí

Eivissenc

Nord-occidental

Català Occidental

Valencià

Sociolingüística

És la disciplina que estudia l'ús d'una llengua en una comunitat lingüística. Per exemple el contacte de llengües, la discriminació lingüística, el multilingüisme, les normes socials d'ús lingüístic, etc. També s'anomena sociologia del llenguatge.

Tipus de bilingüisme

Hi ha tres tipus de bilingüisme:

- ◆ Individual: és considera el grau menor de poliglòtisme. Exemple: un parlant de Suècia que domina perfectament el suec i l'anglès. Té competència lingüística en les dues llengües.
- ◆ Territorial: apareix en estats, regions i comarques on es parlen diverses llengües en zones lingüístiques ben diferenciades, sense interferència. Exemple: Suïssa, Bèlgica.
- ◆ Social: es dona en territoris on els individus, la gent, usa un idioma propi après per tradició familiar i un altre propi d'un grup diferent de manera que la primera s'utilitza en àmbits privats i la segona en àmbits públics. Aquest bilingüisme és unilateral, només els parlants de la primera llengua usen les dues, mentre que els parlants de la segona utilitzen tan sols la seua.

Aquest últim concepte sol ser confós amb el de diglòssia.

Els tres tipus de bilingüisme els podem veure així:

Bilingüisme territorial

Bilingüisme social

Bilingüisme individual

El bilingüisme social pot crear tres situacions:

- ◆ Conflicte lingüístic: si les dues llengües lluiten per ocupar els mateixos àmbits.
- ◆ Substitució lingüística: quan els parlants abandonen la llengua materna.
- ◆ El bilingüisme no substitutiu: quan les dues llengües conviuen als mateixos àmbits sense conflicte.

Dins de la llengua catalana trobem tres tipus de bilingüisme:

Català + Castellà, a Espanya.

Català + Francès a França.

Català + Italià + Sard a l'Alguer.

El bilingüisme a la Comunitat Valenciana

El procés de bilingüització històrica té tres etapes fonamentalment:

- ◆ Segle XVI: es produeix la castellanització lingüística i cultural de la noblesa. Arrenca des de les capes altes de la societat.
- ◆ Segle XIX: castellanització de la burgesia.
- ◆ Segle XX: manca d'integració lingüística de les masses immigratòries. Castellanització de les capitals i de totes les classes socials.

Fases del procés de bilingüització

Constaria de tres fases i parlariem de L1 com a llengua materna i de L2 com a llengua que s'adopta:

- ◆ 1ª fase: monolingüisme L1.
- ◆ 2ª fase: bilingüisme social: L1 en àmbits privats i L2 en àmbits públics.

- ◆ 3ª fase: monolingüisme L2. Quan s'arriba a esta situació pot mantenir-se aquest monolingüisme o donar-se dues situacions diferents: la normalització lingüística per a tornar al monolingüisme L1 o la creació d'un pitgin ($L3 = L1 + L2$).

Subestàndards del català

No és el mateix un subestàndard que un dialecte. Trobem tres subestàndards: valencià, català i balear.

La Diglòssia

És un fenomen referit a l'existència d'una varietat estàndard que alterna amb altres no estàndards de la mateixa llengua, de manera que la primera ocupa els àmbits formals o públics i les segones els àmbits informals, sense haver-hi cap interferència d'us entre els dos grups. Per tant hi ha una situació d'equilibri no conflictiu.

Uns exemples serien: l'àrab, que existeix l'àrab clàssic i els àrabs col·loquials; el cas de Suïssa amb l'alemany estàndard i l'alemany suís; o el cas de l'Europa medieval amb el llatí i els romanços o llengües romàniques.

Llengües minoritàries i minoritzades

Una llengua minoritària és la que té un nombre reduït de parlants, per exemple el danès, el noruec, el grec, l'hebreu o l'hongarès. Una llengua majoritària és la que disposa d'un alt nombre de parlants: l'espanyol, l'anglès, el xinès, l'àrab, o el francès.

Una llengua minoritzada és la que s'usa en un àmbit social determinat sovint i sobre tot privat. Les llengües majoritzades són les que s'utilitzen en tots els àmbits socials i a més usurpen àmbits d'us corresponents a altres llengües. L'espanyol està majoritzat a Espanya, però minoritzat a Puerto Rico i als Estats Units. El català està majoritzat a Andorra, però minoritzat a Espanya.

Prejudicis lingüístics

Els prejudicis lingüístics són convencions ideològiques no científiques que pretenen desprestigiar una llengua, sobre tot en situacions de minorització. Alguns dels prejudicis més habituals són:

- ◆ Llengua de casa, de poble i llengua de ciutat: totes les llengües són sistemes de comunicació i poden usar-se a tots els àmbits d'ús.
- ◆ Llengües dolces i llengües aspres: són adjectius que no es poden aplicar de manera científica i objectiva per a mesurar una llengua, ja que esta és un sistema operatiu. Tots els idiomes són vàlids en tant que sistemes de comunicació.
- ◆ El castellà es llegeix com es pronuncia: tots els idiomes tenen registres col·loquials i estàndards, per exemple, un andalusí o un murcià no llegeixen com escriuen.
- ◆ Parlar una llengua minoritària és una actitud il·lògica: cada grup humà adopta un idioma com a sistema de comunicació.
- ◆ Llengües fàcils i llengües difícils: el grau de dificultat depèn de l'aprenent.
- ◆ Llengües masculines i llengües femenines: les llengües no tenen sexe.
- ◆ Llengües mortes i llengües vives: totes les llengües tenen una virtut cultural.
- ◆ Llengües cultes i vulgars: la llengua pot ser sempre culta i pot adoptar neologismes.
- ◆ Llengües lletges i llengües boniques: és un plantejament totalment subjectiu.
- ◆ Llengües poc parlades i llengües molt parlades: el nombre de parlants no fa que una llengua siga millor.
- ◆ Llengües de classe alta i llengües de classe baixa: les llengües no tenen classe social.
- ◆ Llengües primitives i llengües de cultura: totes les llengües són cultura.

- ◆ Parlar bé és saber gramàtica: una llengua no és només gramàtica i ortografia.
- ◆ Una llengua és bona si té tradició literària: moltes llengües no tenen tradició literària i per això no son roïnes.
- ◆ Hi ha llengües internacionals i llengües regionals: totes les llengües poden ser internacionals, depèn de l'ús que s'en done.

2

Llengua Catalana I

1

Llengua Catalana I

◆